

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

(ερωτήσεις αξιολόγησης)

Σε περίπτωση που το θέμα περιλαμβάνει δύο ή τρία ποιήματα, οι μαθητές καλούνται:

(1α) Να αναγνωρίσουν τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης και να διακρίνουν τα ποιήματα σε παραδοσιακά και μοντέρνα με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά.

Τα Βασικά Χαρακτηριστικά της Νεότερης Ποίησης

Μπορούμε να τα διαιρέσουμε σε δύο κατηγορίες

1) εξωτερικά-μορφικά και 2) εσωτερικά.

1. εξωτερικά-μορφικά χαρακτηριστικά. Η νεότερη ποίηση εγκαταλείπει τα εξωτερικά στοιχεία, που χρησιμοποιούσε η παραδοσιακή. Τα κυριότερα από αυτά είναι οι ομοιόμορφες (ως προς τον αριθμό των στίχων κτλ.) στροφές, η ομοιοκαταληξία, που γινόταν σύμφωνα με ορισμένους κανόνες, και το μέτρο.
2. εσωτερικά χαρακτηριστικά. Η παραδοσιακή ποίηση υποτάσσει το ποίημα σε ορισμένους κανόνες. Ο σπουδαιότερος είναι πως το ποίημα πρέπει να διέπεται από λογική αλληλουχία. Αντίθετα, στη νεότερη ποίηση παρακολουθούμε το ποίημα την ώρα, σχεδόν, της δημιουργίας του.

Μέσα σ' αυτό θα περάσουν εικόνες όχι πάντα ολοκληρωμένες, αλλά ασχημάτιστες, έτσι όπως ανεβαίνουν από το υποσυνείδητο κατά την ώρα της δημιουργίας του. Ας σημειωθεί, τέλος, ότι στη νεότερη ποίηση: I. Μπορεί να λείπει το μέτρο, ο εσωτερικός όμως ρυθμός υπάρχει. II. Η λογική αλληλουχία, που διέπει κάθε παραδοσιακό ποίημα, χαλαρώνει και το ποίημα λειτουργεί βασικά με τους μηχανισμούς των προεκτάσεων και των συνειρμών.

Βασικά, λοιπόν, χαρακτηριστικά της ανανέωσης που παρατηρείται στους εκφραστικούς τρόπους της νεότερης ποίησης είναι:

1. ο ελεύθερος στίχος,
2. η χρήση του λεξιλογίου της καθημερινής ομιλίας,
3. η κατάρνηση:
 - α) της λογικής αλληλουχίας του ποιήματος,
 - β) του μέτρου,
 - γ) της ομοιοκαταληξίας,
 - δ) της ομοιομορφίας ως προς τον αριθμό των στίχων,
 - ε) της διαίρεσης του ποιήματος σε στροφές με βάση αυστηρούς κανόνες δόμησης.

Βασικό γνώρισμα της ποίησης του μοντερνισμού είναι η διάλυση της μορφής και η διάθεση για πειραματισμό. Ο ελεύθερος στίχος εξοστρακίζει το μέτρο και την ομοιοκαταληξία: οι γραμματικοί και οι συντακτικοί κανόνες παραβιάζονται· οι προτάσεις γίνονται αποσπασματικές και ελλειπτικές, τα σημεία στίξης καταργούνται. Τα διακοσμητικά στοιχεία και η φροντίδα για το «ωραίο ύφος» εγκαταλείπονται και συχνά επιλέγονται στοιχεία που ως τότε θεωρούνταν αντι-ποιητικά. Οι τολμηρές μεταφορές και οι απροσδόκητοι και ετερόκλητοι συνδυασμοί λέξεων κυριαρχούν·

Βαλλιάνειο Λύκειο Κεραμειών / σχολ. έτος 2021-2022

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου

οι εικόνες ή οι ελεύθεροι συνειρμοί αφθονούν, ιδίως στην υπερρεαλιστική ποίηση. Η ποιητική γλώσσα γίνεται συμβολική, ελλειπτική, υπαινικτική, πολύσημη, ενώ αδιαφορεί για τις συμβάσεις και την ανάγκη κατανόησης.

Η θραύση —συχνά η ολοκληρωτική άρνηση— της παραδοσιακής μορφής, σε συνδυασμό με την έντονη επιρροή της ψυχανάλυσης σε πολλούς ποιητές, **απελευθερώνει την καταλυτική λειτουργία της φαντασίας και του ονείρου**, υποδηλώνοντας την κατάρρευση της λογικής συνοχής του κόσμου. Η αρχή της μίμησης, επάνω στην οποία θεμελιώθηκε η τέχνη του λόγου από την αρχαιότητα μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα, εγκαταλείπεται πλέον οριστικά. Η ποίηση παίρνει διαζύγιο από την αναφορά της στον εμπειρικό κόσμο και καθίσταται αυτάρκης και αυτόνομη. Φυσικά, το ποίημα εξακολουθεί να θεωρείται φορέας νοημάτων, με τη διαφορά ότι τα νοήματα αυτά δεν αναζητούνται πλέον στη σχέση του λογοτεχνικού έργου με την εξωτερική πραγματικότητα.

Παράδειγμα για την πρώτη άσκηση: Δίνονται δύο ποιήματα, ένα μοντέρνας κι ένα παραδοσιακής ποίησης, και ζητείται από τους μαθητές να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που εντάσσουν τα ποιήματα στη μία ή στην άλλη κατηγορία.

Οδυσσέας Ελύτης «Οι Κλεψύδρες του Αγνώστου» (Ενότητα 6η, απόσπασμα)

Νυχτερινό υφαντούργημα

Των κρίνων φλοίσβος που γυμνώνει τ' αυτιά και διασκορπίζεται
Νιώθω στους ώμους της ζωής το σκέρτημα που βιάζεται ν' αδράξει
το έργο

Νιότη που θέλει άλλη μια ευκαιρία αιωνιότητας
Και στην εύνοια των ανέμων ρίχνει το κεφάλι της αδιαφορώντας

Υπάρχει ένα στήθος που χωράει τα πάντα, μουσική που κυριεύει
στόμα που ανοίγει

Σ' άλλο στόμα - κόκκινο παιγνίδι κλαδεμένο απ' τον ίλιγγο
Ακόμα ένα φιλί και θα σου πω για ποιο σκοπό τις σιωπές μου μάτωσα
έτσι

Ακόμα ένα χιλιόμετρο και θα σου δείξω γιατί βγήκα σ' ένα τέτοιο
αγνάντεμα

Όπου παθαίνεται ο λυγμός ζητώντας άλλ' αστέρια
Ψάχνοντας με φθαρτές χειρονομίες την άμμο που άφησαν
ανασκαμμένη των ερώτων οι σπασμοί

...

Στο ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη εντοπίζουμε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά μοντέρνας ποίησης:

- ✚ Ελεύθερος στίχος, που μπορεί ν' αποτελείται από μία μόλις λέξη (αγνάντεμα), απουσία στίξης, απουσία μέτρου και ομοιοκαταληξίας.
- ✚ Ο χωρισμός σε στροφές δεν ακολουθεί κάποιο συγκεκριμένο κανόνα.

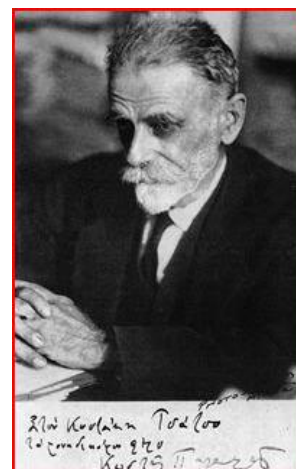
- ✚ Το ποίημα δεν έχει εμφανή λογική αλληλουχία· βασίζεται σε εικόνες και ελεύθερους συνειρμούς.
- ✚ Τολμηρές μεταφορές (κόκκινο παιγνίδι κλαδεμένο απ' τον ίλιγγο), και απροσδόκητοι συνδυασμοί λέξεων (των κρίνων φλοίσβος που γυμνώνει τ' αυτιά).
- ✚ Χρήση καθημερινών λέξεων (νιώθω στους ώμους - στόμα που ανοίγει – ακόμα ένα χιλιόμετρο)
- ✚ Υπαινικτικός λόγος (η ένταση του ερωτικού πάθους που διακόπτει το φιλί, δίνεται με τρόπο έμμεσο και υπαινικτικό: «στόμα που ανοίγει σ' άλλο στόμα - κόκκινο παιγνίδι κλαδεμένο απ' τον ίλιγγο», το κόκκινο παιγνίδι ανάμεσα στα χείλη διακόπτεται από τον ίλιγγο, από τη ζάλη του πόθου)
- ✚ Η ποιητική γλώσσα είναι συμβολική και πολύσημη, θέτοντας σε λειτουργία τη δύναμη της φαντασίας. (Το κάλεσμα της ζωής για μια πλήρη βίωση της νεότητας, που υφαίνεται ακόμη και τη νύχτα, μέσα από τον “παφλασμό” των κρίνων, μέσα από έναν ήχο ανεπαίσθητο, σχεδόν ανύπαρκτο, που μοιάζει να προκύπτει από τον κυματισμό των λουλουδιών, και γυμνώνει τ' αυτιά, τα αναγκάζει δηλαδή ν' ακούσουν ή να αισθανθούν έναν απ' τους πιο απαλούς μα και θελκτικούς ήχους: «Νυχτερινό υφαντούργημα των κρίνων φλοίσβος που γυμνώνει τ' αυτιά και διασκορπίζεται»)
- ✚ Η ποιητική γλώσσα αδιαφορεί για τις συμβάσεις και την ανάγκη κατανόησης (στο ποίημα καταργούνται οι συμβάσεις της πραγματικότητας, συναισθήματα και συλλογισμοί δίνονται με τρόπο που καλεί τον αναγνώστη περισσότερο να νιώσει, παρά ν' αντιληφθεί με αυστηρά λογικούς όρους το νόημα των στίχων: «Όπου παθαίνεται ο λυγμός ζητώντας άλλ' αστέρια», «Ψάχνοντας με φθαρτές χειρονομίες την άμμο», όπως για παράδειγμα, εδώ, ο τρόπος με τον οποίο δίνεται εκείνη η ένταση της θλίψης που ωθεί τον άνθρωπο να αποζητά τη φυγή σ' ένα διαφορετικό μέρος ή το εφήμερο στοιχείο όλων των ανθρώπινων καταστάσεων)

Κωστής Παλαμάς «Πατρίδες» (8^ο σονέτο)

Από το Δούναβη ως την άκρη του Ταινάρου
κι από τ' Ακροκεραύνια στη Χαλκηδόνια
διαβαίνεις, πότε σαν της θάλασσας Γοργόνα,
πότε σαν άγαλμ' από μάρμαρο της Πάρου.

Πότε κρατάς τη δάφνη από τον Ελικώνα
και πότε ορμάς με τη ρομφαία του βαρβάρου,
και μέσ' στο πλάτος του μεγάλου σου λαβάρου
βλέπω διπρόσωπη ζωγραφισμέν' εικόνα.

Εδώ ιερός ο Βράχος φέγγει σαν τοπάζι
κι ο λευκοπάρθενος χορός των Κανηφόρων
προβαίνει και τον πέπλο της θεάς ταραίζει·
και πέρ' αστράφτουν τα ζαφείρια των Βοσπόρων,

Βαλλιάνειο Λύκειο Κεραμειών / σχολ. έτος 2021-2022

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου

*κι απ' τη Χρυσόπορτα περνώντας αλαλάζει
ο θρίαμβος των νικητών Αυτοκρατόρων!*

Στο ποίημα του Κωστή Παλαμά εντοπίζουμε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά παραδοσιακής ποίησης:

- ✓ Ακολουθείται η αυστηρή δομή σύνθεσης σονέτου· έχουμε δηλαδή ένα δεκατετράστιχο ποίημα που χωρίζεται σε δύο τετράστιχες και δύο τρίστιχες στροφές.
- ✓ Προσεγμένη σταυρωτή ομοιοκαταληξία, η οποία στις δύο πρώτες στροφές έχει τη μορφή: αββα, ενώ στις δύο επόμενες: αβα. Προσέχουμε πως ανάμεσα στις στροφές υπάρχει σύνδεση των ομοιοκαταληξιών, έτσι για παράδειγμα, ο δεύτερος στίχος της τρίτης στροφής ομοιοκαταληκτεί με τον πρώτο και τον τρίτο στίχο της τέταρτης, και αντίστοιχα ο δεύτερος στίχος της τέταρτης στροφής ομοιοκαταληκτεί με τον πρώτο και το δεύτερο της τρίτης στροφής.
- ✓ Οι στίχοι είναι δεκατρισύλλαβοι και ακολουθούν το ιαμβικό μέτρο (εναλλαγή άτονης τονισμένης συλλαβής):
προ / βαί / νει / και / τον / πέ / πλο / της / θε / άς / τα / ρά / ζει
- ✓ Στο ποίημα υπάρχει λογική αλληλουχία, καθώς ο ποιητής παρακολουθεί τοπικά και χρονικά την κίνηση του Ελληνισμού.

(1β) Να τα κατατάξουν σε μια σειρά από το πιο παραδοσιακό ως το πιο υπερρεαλιστικό και, ενδεχομένως, να ανιχνεύσουν το λογοτεχνικό κίνημα στο οποίο εντάσσεται το καθένα.

Η ζητούμενη κατάταξη ξεκινά από τον Ρομαντισμό και φτάνει μέχρι τον Υπερρεαλισμό καλύπτοντας ένα διάστημα από το 1830 μέχρι και μετά το 1930.

Τυπικά μπορούμε να δώσουμε την πορεία της νεοελληνικής ποίησης ως εξής:

- ❖ **Πρόδρομοι νεοελληνικής ποίησης** (Αθανάσιος Χριστόπουλος – Ιωάννης Βηλαράς) [Στοιχεία αρκαδισμού, ανακρεοντισμού, αλλά και ρομαντισμού (προρομαντικά φαινόμενα)]
- ❖ **Επτανησιακή Σχολή** (1821-1880) [Υπό την αντιμαχόμενη επίδραση του κλασικισμού και του ρομαντισμού, οι δημιουργοί της αξιοποιούν τα ιδανικότερα στοιχεία του ρομαντισμού.]
- ❖ **Ρομαντισμός** (1830-1880) (1^η Αθηναϊκή Σχολή) [Κίνημα που προκύπτει ως αντίδραση στον κλασικισμό]
- ❖ **Παρνασσισμός** (Νέα Αθηναϊκή Σχολή) (1880) [Κίνημα που προκύπτει ως αντίδραση στον ρομαντισμό]
- ❖ **Συμβολισμός** (1900) [Ρεύμα που εμφανίζεται ως διπλή αντίδραση τόσο στο ρομαντικό στόμφο και τη ρητορεία όσο και στην παρνασσική απάθεια]
- ❖ **Νεορομαντισμός – Νεοσυμβολισμός** (1920-1930)

- ❖ **Γενιά του 30 - Υπερρεαλισμός (1930)** [Το σημαντικότερο κίνημα πρωτοπορίας· αξιοποιεί τα διδάγματα του συμβολισμού, και είναι έντονα επηρεασμένο από την ψυχανάλυση]

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε λογοτεχνικού κινήματος έχουν ως εξής:

Επτανησιακή Σχολή:

Οι Επτανήσιοι ποιητές, με κύριο εκπρόσωπο τον Διονύσιο Σολωμό, αντλούν στοιχεία από δύο αντιτιθέμενα μεταξύ τους ρεύματα: τον κλασικισμό (νεοκλασικισμό) και τον ρομαντισμό.

Ο νεοκλασικισμός, όπως τον γνώρισαν οι Επτανήσιοι μέσω της Ιταλίας, ζητά τη σαφήνεια, τη λιτότητα, την απλότητα και την περιεκτικότητα στην έκφραση, καθώς και την άρτια επεξεργασία της μορφής του ποιήματος, επιδιώκοντας την καθαρότητα εκείνη που συναντά κανείς στην αρχαιοελληνική τέχνη (ιδίως στη γλυπτική). Ζητά τη σύνδεση με τις αξίες του παρελθόντος, την κυριαρχία του πνεύματος (ορθολογισμός) και την αυστηρή τυποποίηση των λογοτεχνικών δημιουργημάτων.

Ο ρομαντισμός, ωστόσο, συγκρούεται με τον κλασικισμό και το ορθολογικό πνεύμα του διαφωτισμού· αντιτίθεται στην τυποποίηση και γενικά στην παράδοση. Δίνει έμφαση στο συναίσθημα και τη φαντασία, στο απόλυτο και το υπερβολικό, στο συγκινησιακό και το ιδανικό. Ο δημιουργός αισθάνεται πλέον απόλυτα ελεύθερος να αποκαλύψει μέσα από την τέχνη την προσωπική του ιδιοφυΐα και κάθε του διαίσθηση.

Οι Επτανήσιοι θα λάβουν απ' τον κλασικισμό την αξία της άρτιας μορφολογικής επεξεργασίας, καθώς και την επιδίωξη της περιεκτικότητας και λιτότητας στο λόγο τους. Θα αξιοποιήσουν, εντούτοις, κι εκείνα τα στοιχεία του ρομαντισμού που ανταποκρίνονται στις δικές τους πνευματικές αναζητήσεις:

- η προσωπική εμπειρία της φύσης, ο θεός, η περιπέτεια, ο έρωτας στην εξιδανικευμένη του διάσταση
- η σύνδεση της τέχνης με τη ζωή, και άρα η αποδοχή των αγώνων για την ελευθερία και την εθνική ανεξαρτησία, υιοθέτηση των ιδανικών της επανάστασης
- το μυστηριώδες, το όνειρο, το υπερφυσικό
- η χρησιμοποίηση υποβλητικών σκηνικών

Η Επτανησιακή Σχολή χρησιμοποιώντας τη δημοτική γλώσσα θα υμνήσει την πατρίδα (και την ελευθερία της), τη φύση (με την οποία ο άνθρωπος βρίσκεται σε διαρκή σύνδεση), τη γυναίκα (ο εξιδανικευμένος, αγνός και συχνά πνευματικός έρωτας) και τη θρησκεία.

Εκπρόσωποι: Διονύσιος Σολωμός, Ιάκωβος Πολυλάς, Γεώργιος Τερτσέτης, Γεράσιμος Μαρκοράς, Ιούλιος Τυπάλδος, Λορέντζος Μαβίλης κ.ά.

Διονύσιος Σολωμός «Ο Κρητικός» (απόσπασμα)

Δεν είν' πνοή στον ουρανό, στη θάλασσα, φυσώντας
ούτε όσο κάνει στον ανθό η μέλισσα περνώντας,
όμως κοντά στην κορασιά, που μ' έσφιξε κι εχάρη,
εσειόνταν τ' ολοστρόγγυλο και λαγαρό φεγγάρι·
και ξετυλίζει ογλήγορα κάτι που εκείθε βγαίνει,
κι ομπρός μου ιδού που βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
Έτρεμε το δροσάτο φως στη θείκιά θωριά της,
στα μάτια της τα ολόμαυρα και στα χρυσά μαλλιά της.

Εκοίταξε τ' αστέρια, κι εκείνα αναγαλλιάσαν,
και την αχτινοβόλησαν και δεν την εσκεπάσαν·
κι από το πέλαο, που πατεί χωρίς να το σουφρώνει,
κυπαρισσένιο ανάερα τ' ανάστημα σηκώνει,
κι ανεί πο' αγκάλες μ' έρωτα και με ταπεινοσύνη,
κι έδειξε πάσαν ομορφιά και πάσαν καλοσύνη.
Τότε από φως μεσημερνό η νύχτα πλημμυρίζει,
κι η χτίσις έγινε ναός που ολούθε λαμπυρίζει.

Στο απόσπασμα αυτό από τον Κρητικό του Σολωμού μπορούμε να εντοπίσουμε: το υπερφυσικό στοιχείο (κι από το πέλαο, που πατεί χωρίς να το σουφρώνει), το μυστηριώδες και την υπερβολή (τότε από φως μεσημερνό η νύχτα πλημμυρίζει), την εξύμνηση της φύσης, τη σύνδεση με τη θρησκεία (η χτίσις έγινε ναός), την εξύμνηση της γυναίκας (έδειξε πάσαν ομορφιά και πάσαν καλοσύνη), χρήση υποβλητικών σκηνικών (μέσα στην απόλυτη γαλήνη της φύσης μια γυναικεία μορφή ξεπροβάλλει απ' το φως του φεγγαριού) κ.ά.

Ρομαντισμός (1830-1880)

Σε αντίθεση με τη γόνιμη επαφή που είχαν οι Επτανήσιοι με τον Ρομαντισμό, οι Φαναριώτες ποιητές της 1^{ης} Αθηναϊκής Σχολής θα ακολουθήσουν το ευρωπαϊκό αυτό κίνημα με τρόπο που θα αποδώσει ελάχιστα αξιόλογα έργα.

Ο ελληνικός ρομαντισμός της Αθηναϊκής Σχολής διαμορφώνει τα εξής χαρακτηριστικά:

- α)** στροφή προς το ένδοξο παρελθόν (το αρχαίο και το πρόσφατο),
- β)** χρήση της καθαρεύουσας,
- γ)** μελαγχολική διάθεση που φτάνει ως την απαισιοδοξία και την έμμονη ιδέα του θανάτου,
- δ)** χαλαρή έκφραση που μερικές φορές φτάνει ως την προχειρολογία,
- ε)** ύφος πομπώδες.

Εκπρόσωποι: Παναγιώτης και Αλέξανδρος Σούτσος, Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής, Γεώργιος Ζαλοκώστας, Ιωάννης Καρασούτσας, Δημοσθένης Βαλαβάνης, Δημήτριος Παπαρηγόπουλος, Αχιλλέας Παράσχος κ.ά.

Γεώργιος Ζαλοκώστας «Από το χάνι της Γραβιάς» (απόσπασμα)

Απο κρότον οργάνων βοϊζει
της Γραβιάς το βουνό αντηκρύ,
λάμπουν οπλα χρυσά και λερή
φουστανέλλα μαυρίζει.

Προς το Χάνι χορός καταβαίνει
απ' οδόν ελικώδη λοξήν
και φλογέρα με ηχον οξύ
χορού ασμα σημαίνει.

Ο Οδυσσεύς ο ταχύπους ηγείται
του μαχίμου εκείνου χορού
και εγκύμων σκοπού τολμηρού
προς το Χάνι κινείται.

Εκεί δε τον χορόν διαλύει
κλεί την μάνδραν και ουτω λαλεί:
Η Πατρίς μας εδώ μας καλεί
στραπύται ανδρείοι.

Μετ' ολίγον εδώ καταφθάνει
στρατειά μυριάδων εχθρών
ειναι στάδιον δόξης λαμπρόν
το μικρόν τούτο Χάνι.

Εις το μέγα στενόν θα ξυπνήσουν
οι Αρχαίοι της Σπάρτης νεκροί
και τον τόπον αυτόν φοβεροί
τουρκομάχοι θα σείσουν.

Κ' η σκιά του Διάκου παρέκει
του εις την σούβλαν ψηθέντος σκληρά
με μεγάλην θάκουση χαρά
να βροντά το τουφέκι.

Εκεί κάτω κυττάξετε, φθάνει
ο πομπώδης στρατός των εχθρών.
Ιδού στάδιον δόξης λαμπρόν
Το μικρόν τούτο χάνι.

Παρνασσισμός (Νέα Αθηναϊκή Σχολή) (1880)

Ο παρνασσισμός αντιδρώντας στη θεματική του ξεπεσμένου ρομαντισμού αλλά και στο ατημέλητο ύφος και στους υπερβολικούς αισθηματισμούς του, αναζήτησε την έμπνευσή του στην κλασική παράδοση, κυρίως στον αρχαίο ελληνικό και ρωμαϊκό πολιτισμό. Πρόβαλε ως έμβλημά του την απάθεια και ως ιδανικό την άψογη μορφική εμφάνιση των ποιημάτων.

Οι παρνασσιστές αγαπούν τον ηχηρό και ρωμαλέο στίχο, επιμένουν στην πλαστική του επεξεργασία και την πλούσια ομοιοκαταληξία και αποδίδουν πολύ μεγάλη σημασία στην ανεύρεση και τη χρήση της μοναδικής λέξης, αλλά και στις πολύ έντονες εκρηκτικές εικόνες και φράσεις, οργανωμένες όμως σε αυστηρή ισορροπία. Επιδιώκουν επίσης τον ηχητικό πλούτο και γενικότερα την εκμετάλλευση ως την ακρότητα των ρυθμικών και πλαστικών στοιχείων του στίχου. Η επίμονη όμως προσπάθεια για μορφική τελειότητα του στίχου οδήγησε τελικά σε επίδειξη

ικανότητας στο χειρισμό των ποιητικών κανόνων και μόνο, με αποτέλεσμα να λείπει από τα ποιήματά τους η ζωή και η ανθρώπινη τρυφερότητα.

Οι Έλληνες όμως παρνασσικοί, όσο και αν ακολουθούσαν τους Γάλλους συναδέλφους τους, δεν έφτασαν ποτέ στην τέλεια απάθεια· διατήρησαν αρκετή αισθηματολογία, όχι τόσο με τη ρομαντική έννοια, όσο με την έννοια κάποιας υποκειμενικής στάσης απέναντι στα θέματά τους. Κοντά στην επιμέλεια του στίχου εισάγουν στα ποιήματά τους την καθημερινότητα, την απλότητα στην έκφραση και τη θέρμη της κοινής ομιλίας.

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο σε σχέση με το ρομαντισμό, είναι **ότι ο παρνασσισμός αρνείται την καθαρεύουσα και στρέφεται προς τη δημοτική** (οι Έλληνες παρνασσικοί ποιητές ανήκουν στη λεγόμενη γενιά του δημοτικισμού).

Οι Έλληνες ποιητές εμπνεύστηκαν απευθείας από τη γαλλική ποίηση· προσπάθησαν, όμως, να προσαρμόσουν τα θέματα και τις ποιητικές τους ιδέες στα ελληνικά δεδομένα. Παρνασσικά ποιήματα έγραψαν κυρίως οι *Κωστής Παλαμάς, Ιωάννης Γρυπάρης, Γεώργιος Δροσίνης, Ν. Καμπάς, Αριστομένης Προβελέγγιος, Λορέντζος Μαβίλης κ.ά.*, καθώς και οι κάπως μεταγενέστεροι *Αγγελος Σικελιανός και Κώστας Βάρναλης*.

Κωστής Παλαμάς «Πατρίδες» (12^ο σονέτο)

Πατρίδες! Αέρας, γη, νερό, φωτιά! Στοιχεία
αχάλαστα, και αρχή και τέλος των πλασμάτων,
σα θα περάσω στη γαλήνη των μνημάτων,
θα σας ξαναβρώ, πρώτη και στερνή ευτυχία!

Αέρας μέσα μου ο λαός των ονειράτων
στον αέρα θα πάει· θα πάει στην αιωνία
φωτιά, φωτιά κι ο λογισμός μου, τη μανία
των παθών μου θα πάρ' η λύσσα των κυμάτων.

Το χωματόπλαστο κορμί χάρμα και κείνο
αέρας, γη, νερό, φωτιά θα ξαναγίνω,
κι απ' των ονείρων τον αέρα, κι απ' την πύρα

του λογισμού, κι από τη σάρκα τη λιωμένη,
κι απ' των παθών τη θάλασσα πάντα θα βγαίνει
ήχου πνοή, παράπονο, σαν από λύρα.

ශ්‍රී ලංකා විදුලි තැපෑල සේවා කොමිෂන් සභාව

Νεότερη Ποίηση / Κωνσταντίνος Καβάφης

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης που δεν εντάσσεται σε κάποιο συγκεκριμένο λογοτεχνικό ρεύμα αποτέλεσε -όπως και ο Κώστας Καρυωτάκης- προπομπό της μοντέρνας ποίησης, με τον ιδιαίτερο και καινοτόμο τρόπο που χειρίστηκε τον ποιητικό λόγο.

Η ποίηση του Καβάφη είναι ρεαλιστική, με επιρροές από τον συμβολισμό, και πιθανώς απ' τον παρνασσισμό, σε ό,τι τουλάχιστον αφορά την άρτια επεξεργασία του λόγου. Ο Καβάφης απομακρύνεται από στοιχεία της παραδοσιακής ποίησης, όπως είναι η ομοιοκαταληξία και ο έλεγχος του αριθμού των στίχων. Θα χρησιμοποιήσει ελεύθερο στίχο, και θα αποφύγει τη λυρική διάσταση της ποίησης, βρίσκοντας τη δική του ιδανική έκφραση στο πεζολογικό ύφος.

Με χρήση και της δημοτικής, αλλά και της καθαρεύουσας θα δώσει ποιήματα που βασίζονται στη ρεαλιστική απεικόνιση των ανθρώπων και της συμπεριφοράς τους. Ποίηση καθαρά νοητικής σύλληψης, που δίνει έμφαση στα μεταδιδόμενα μηνύματα και περνά πέρα από τη λυρική μετάδοση συναισθημάτων.

Η ιστορία, η φιλοσοφική θέαση της ζωής, ο έρωτας συνιστούν κεντρικές θεματικές, τις οποίες ο Αλεξανδρινός πραγματεύεται με ποιητικό λόγο που βασίζεται στην ειρωνεία, τη θεατρικότητα, τη διδακτική διάθεση και την έμμενη προσήλωση στην ακριβολογία της διατύπωσης.

Συμβολισμός (1900)

Τα χαρακτηριστικά της συμβολιστικής ποίησης μπορούν να καθοριστούν ως εξής:

- η προσπάθεια απόδοσης των ψυχικών καταστάσεων με τρόπο έμμεσο και συμβολικό, δηλαδή μέσα από τη χρήση των συμβόλων· αυτή η προσπάθεια οδηγεί σε μια υπαινικτική και υποβλητική χρήση της γλώσσας, σε συνδυασμό με μια διαισθητική σύλληψη των πραγμάτων και μιαν αφθονία εικόνων και μεταφορών (*όλα αυτά τα στοιχεία μαζί κάνουν ασφαλώς το ποίημα πιο δυσνόητο*)
- η αποφυγή της σαφήνειας και η προσπάθεια για τη δημιουργία ενός κλίματος ρευστού, συγκεχυμένου, ασαφούς και θολού, που συνυπάρχει με μια διάθεση ρεμβασμού, μελαγχολίας και ονειροπόλησης
- η έντονη πνευματικότητα, ο ιδεαλισμός και, σε πολλές περιπτώσεις, ο μυστικισμός
- η προσπάθεια να ταυτιστεί η ποίηση με τη μουσική, που εκδηλώνεται με την έντονη μουσικότητα και τον υποβλητικό χαρακτήρα του στίχου (απευθύνεται ταυτόχρονα στην ακοή και στο συναίσθημα)
- οι πολλές τεχνικές, μορφολογικές και εκφραστικές καινοτομίες: χαλαρή ομοιοκαταληξία, ανομοιοκατάληκτος ή ελεύθερος στίχος, πολλά και πρωτότυπα σχήματα λόγου, ιδιόρρυθμη σύνταξη, νέο λεξιλόγιο κτλ.
- ο περιορισμός του νοηματικού περιεχομένου του ποιήματος στο ελάχιστο: η ποίηση απαλλάσσεται από κάθε φιλοσοφικό και ηθικο-διδακτικό στοιχείο, καθώς και από ρητορισμούς ή θέματα του δημόσιου βίου· γίνεται αυτό που θα έπρεπε πάντοτε να είναι, δηλαδή καθαρή ποίηση (*poésie pure*), γεμάτη μαγεία και γοητεία.

Ο ελληνικός συμβολισμός έχει όλα τα βασικά χαρακτηριστικά του γαλλικού, αν και μπορούμε να πούμε ότι οι Έλληνες ποιητές οικειοποιούνται κυρίως δύο από τις βασικές αρχές του γαλλικού κινήματος:

α) τον υπαινικτικό και υποβλητικό χαρακτήρα της ποίησης, που στρέφει νου και αισθήματα προς την υψηλότερη σφαίρα των ιδεών

β) την αίσθηση του ποιητή (ενδεχομένως και του αναγνώστη) ότι, όταν κάποιος μπορέσει να φτάσει σ' αυτή τη σφαίρα, θεωρεί πλέον την πραγματικότητα ως έναν ταπεινό τόπο μελαγχολίας και απελπισίας.

Οι αυθεντικοί συμβολιστές στη χώρα μας είναι ελάχιστοι και αξίζει ίσως να αναφέρουμε τους *Γιάννη Καμπύση, Σπήλιο Πασαγιάννη και Κωνσταντίνο Χατζόπουλο*.

Πέρα όμως από τους παραπάνω, **συμβολιστικά στοιχεία ή επιρροές μπορούμε να εντοπίσουμε σε πολλούς ακόμη ποιητές**, όχι μόνο στις αρχές του αιώνα μας αλλά και αργότερα· χαρακτηριστικά αναφέρουμε τους *Λορέντζο Μαβίλη, Ιωάννη Γρυπάρη, Λάμπρο Πορφύρα, Κωστή Παλαμά, Κ. Π. Καβάφη, Μιλτιάδη Μαλακάση, Ζαχαρία Παπαντωνίου, Απόστολο Μελαχροινό κ.ά.*

Κωνσταντίνος Χατζόπουλος «Φθινόπωρο»

Άσε το φθινόπωρο
γύρω σου να στρώση
τ' άνθη τα στερνά·
μια ζωή πεθαίνει
μια πνοή περνά –
τάχα σε προσμένει
μια άνοιξη ξανά;
Άσε το φθινόπωρο
γύρω σου ν' απλώση
μια στερνή ευωδιά·
μια φωνή σωπαίνει,
μια χαρά χαμένη
μέσα στην καρδιά –
τα στερνά τα φύλλα
παίρνει το φθινόπωρο
γύρω απ' τα κλαδιά.

Νεορομαντισμός – Νεοσυμβολισμός (1920-1930)

Γύρω στα 1920, κάνουν την εμφάνισή τους ορισμένοι ποιητές βαθύτατα επηρεασμένοι απ' το γαλλικό συμβολισμό, τους οποίους συνήθως κατατάσσουμε στη λεγόμενη ομάδα του νεοσυμβολισμού. Οι κυριότεροι εκπρόσωποι αυτής της ομάδας είναι οι Κώστας Ουράνης, Ναπολέων Λαπαθιώτης, Τέλλος Άγρας, Μήτσος Παπανικολάου, Μαρία Πολυδούρη, Κώστας Γ. Καρυωτάκης, καθώς και ορισμένοι άλλοι ελάσσονες ποιητές.

Όλοι αυτοί, κυρίως στο διάστημα της δεκαετίας 1920-1930, γίνονται συντελεστές ορισμένων ουσιαστικών αλλαγών στο χώρο της νεοελληνικής ποίησης, την οποία ανανεώνουν και θεματικά και μορφικά. Πιο συγκεκριμένα:

- απομακρύνονται και αποδεσμεύονται από την παλαμική μεγαλοστομία και από τον ποιητικό ρητορισμό
- εισάγουν το χαμηλόφωνο και ιδιαίτερα μουσικό τόνο στην ποίησή τους και γίνονται εκφραστές κυρίως τραυματικών συναισθημάτων και ψυχικών καταστάσεων.

Οι ποιητές αυτοί, επειδή ακριβώς έχουν επηρεαστεί έντονα από το κλίμα και την ατμόσφαιρα του γαλλικού συμβολισμού, είναι οπαδοί του χαμηλού και ήπιου λυρισμού, που εκφράζει κυρίως τους εσωτερικούς ψυχικούς κυματισμούς του μεμονωμένου και μοναχικού ατόμου. **Ο ποιητικός, δηλαδή, νεοσυμβολισμός, ως ποιητική πράξη, εκφράζει το άτομο το τραυματισμένο από τη γύρω σκληρή πραγματικότητα, που όμως αποσύρθηκε στον εαυτό του και αναζητά τη λύτρωση στη φυγή προς το παρελθόν και στη νοσταλγία για ό,τι έχει περάσει και χαθεί οριστικά.** Απ' αυτό το κλίμα της νεο-ρομαντικής και ουτοπικής νοσταλγίας ξεφεύγει κάπως μόνον ο **Καρυωτάκης**, ο οποίος δε γράφει ποίηση ερήμην της ιστορίας και της τραυματικής πραγματικότητας που τον περιβάλλει. Σε αντίθεση με τους άλλους νεοσυμβολιστές, γίνεται εκφραστής αυτής της πραγματικότητας που τη σατιρίζει και τη σαρκάζει. **Γι' αυτό και είναι ο κορυφαίος ποιητής του νεοσυμβολισμού.**

Κώστας Καρυωτάκης «Κυριακή»

Ο ήλιος ψηλότερα θ' ανέβει
σήμερα που 'ναι Κυριακή.
Φυσάει το αγέρι και σαλεύει
μια θημωνιά στο λόφο εκεί.

Τα γιορτινά θα βάλουν, κι όλοι
θα 'χουν ανάλαφρη καρδιά:
κοίτα στο δρόμο τα παιδιά,
κοίταξε τ' άνθη στο περβόλι.

Τώρα καμπάνες που χτυπάνε
είναι ο Θεός αληθινός.

Πέρα τα σύννεφα σκορπάνε
και μεγαλώνει ο ουρανός.

Άσε τον κόσμο στη χαρά του
κι έλα ψυχή μου, να σου πω,
σαν τραγουδάκι χαρωπό,
ένα τραγούδι του θανάτου.

Γενιά του 30 – Υπερρεαλισμός

Ο υπερρεαλισμός (η λέξη αποτελεί μετάφραση της γαλλικής surrealisme) υπήρξε φιλολογική, ποιητική και καλλιτεχνική κίνηση που **ως σκοπό είχε την υπέρβαση του πραγματικού κόσμου με την καταγραφή (στην ποίηση) ή την παράσταση (στην τέχνη) των υποσυνείδητων ενεργειών της ψυχής και των ονειρικών της εντυπώσεων χωρίς την επέμβαση της λογικής**. Παράλληλα, ο υπερρεαλισμός απέβλεπε και στην ανανέωση όλων των ηθικών αξιών, της φιλοσοφίας και της επιστήμης. Ιδρυτής του υπήρξε ο Αντρέ Μπρετόν, που ήταν γιατρός κι ασχολήθηκε με την ψυχανάλυση. Το 1924 έδωσε στη δημοσιότητα την πρώτη διακήρυξη (μανιφέστο) για τον υπερρεαλισμό, που αφού ρίζωσε στη Γαλλία, εξαπλώθηκε κατόπι και στις υπόλοιπες χώρες.

Πολλοί υπερρεαλιστές (ανάμεσά τους κατατάσσονται και οι Έλληνες) περιόρισαν τους στόχους του κινήματος μόνο στο χώρο της ποίησης και της τέχνης. Ο Μπρετόν όμως και πολλοί άλλοι επηρεάστηκαν από το μαρξισμό και διεύρυναν τους στόχους του υπερρεαλισμού.

Συνοψίζοντας τις αρχές και των δύο παραπάνω τάσεων, μπορούμε να πούμε ότι ο υπερρεαλισμός **1)** διεκήρυξε την παντοδυναμία του ονείρου, του ενστίκτου και της επανάστασης και **2)** στράφηκε ενάντια σε κάθε μορφή λογικής, ηθικής ή κοινωνικής τάξης.

Τα μέσα που χρησιμοποίησε ήταν κυρίως **η αυτόματη γραφή και η καταγραφή των ονείρων**· οι πειραματισμοί όμως αυτοί δεν απέδωσαν, γιατί και στις δύο περιπτώσεις η παρέμβαση της λογικής ήταν αναπόφευκτη.

Τελικά, ο υπερρεαλισμός θα καταφύγει σε δυο βασικούς παράγοντες, την τύχη και το υποσυνείδητο· όταν δηλαδή ο υπερρεαλιστής ποιητής γράφει, αφήνει το μηχανισμό της τύχης να προσδιορίσει τη μορφή του έργου του. Το ποίημα δηλαδή γράφεται χωρίς προκαθορισμένο στόχο, κάτω από την επίδραση του υποσυνείδητου, που είναι από τη φύση του φευγαλέο και δημιουργεί ζωηρές λεκτικές εντυπώσεις. Για τον υπερρεαλιστή ποιητή οι λέξεις είναι αυτόνομες και ελεύθερες. Η δύναμη και η ορμή τους βρίσκονται κυρίως στην έκταση, κατά την οποία ξεφεύγουν από το επιβεβλημένο νόημά τους, συνδυαζόμενες μεταξύ τους χωρίς να υπακούουν σε ορθολογικούς νόμους. (Η ανάγνωση των παραπάνω να συνδυαστεί με τη μελέτη των ποιημάτων του Ανδρ. Εμπειρικού που, ακολουθώντας τις βασικές αρχές του υπερρεαλισμού, προσπάθησε με την ποίησή του να δημιουργεί ζωηρές λεκτικές εντυπώσεις κι οι λέξεις του, όταν συνδυαστούν μεταξύ τους, δεν υπακούουν πάντοτε σε ορθολογικούς νόμους).

Γενικά, ο υπερρεαλισμός υπήρξε το πιο σημαντικό καλλιτεχνικό κίνημα του μεσοπολέμου, που επηρέασε πολύ τη νεότερη ποίηση. Πρέπει όμως να σημειωθεί πως η νεότερη ελληνική ποίηση δεν επηρεάστηκε μόνο από τον υπερρεαλισμό, αλλά και από το συμβολισμό. Από τη γενιά του '30, που ανανέωσε την ελληνική ποίηση, ακραιφνείς υπερρεαλιστές είναι ο Ανδρέας Εμπειρικός κι ο Νίκος Εγγονόπουλος· ο Οδυσσέας Ελύτης, επίσης, επηρεάστηκε πολύ από τον υπερρεαλισμό. **Αντίθετα, η ποίηση του Γιώργου Σεφέρη κι άλλων ποιητών, δέχτηκε την επίδραση του συμβολισμού**. Αυτό όμως δε σημαίνει πως αγνόησαν τα διδάγματα του υπερρεαλισμού· ως ένα βαθμό, ο υπερρεαλιστικός τρόπος γραφής έχει επηρεάσει και τη δική τους ποίηση.

Νίκος Εγγονόπουλος «Λωτός»

που θα μας οδηγήσει
ο φόβος
των φτερών
όταν
οι ψαλμοί των λοστών
ταράζουν
τη λεπτή ζωή των Παρθενώνων,
ή μήπως ένας πράσινος καθρέπτης
-ένας απλούστατος πράσινος βελούδινος
καθρέπτης -
είναι αρκετός
να συγκρατήσει
τους λυγμούς

- τους ρυθμικούς κ' υπόκωφους λυγμούς
-
των καταχθόνιων ελασμάτων;

σιγή
σταγών
σιαγών
χοάνη

(2α) Να εντοπίσουν τις πιο «ποιητικές» και τις πιο «καθημερινές» λέξεις στα ποιήματα και να τις τοποθετήσουν σε πίνακα με δύο ή περισσότερες στήλες.

Κωνσταντίνος Καβάφης «Κάτω απ' το Σπίτι»

Χθες περπατώντας σε μια συνοικία
απόκεντρη, πέρασα κάτω από το σπίτι
που έμπαινα σαν ήμουν νέος πολύ.
Εκεί το σώμα μου είχε λάβει ο Έρωσ
με την εξάισια του ισχύν.

Και χθες
σαν πέρασ' απ' τον δρόμο τον παληό,
αμέσως ωραίσθηκαν απ' την γοητεία του έρωτος
τα μαγαζιά, τα πεζοδρόμια, η πέτρες,
και τοίχοι, και μπαλκόνια, και παράθυρα·
τίποτε άσχημο δεν έμεινεν εκεί.

Και καθώς στέκομουν, κ' εκύτταζα την πόρτα,
και στέκομουν, κ' βεράδυνα κάτω απ' το σπίτι,
η υπόστασίς μου όλη απέδιδε
την φυλαχθείσα ηδονική συγκίνησι.

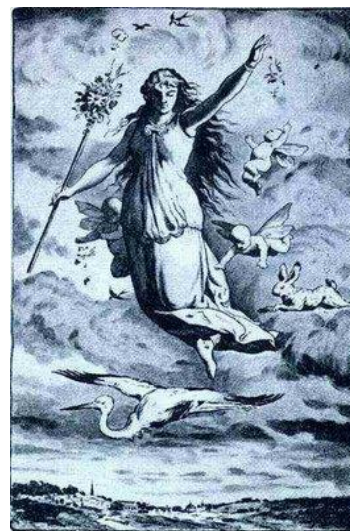
[Στο ποίημα του Κωνσταντίνου Καβάφη παρατηρούμε τη χρήση καθημερινών λέξεων, που ανταποκρίνονται στο πεζολογικό ύφος της ποίησής του.

Έχουμε, για παράδειγμα: χθες περπατώντας, μαγαζιά, πεζοδρόμια, πέτρες, τοίχοι, μπαλκόνια, παράθυρα, σπίτι, στεκόμουν, κ' εκύτταζα κ.ά.
Εντούτοις, υπάρχουν και λέξεις πιο ποιητικές, όπως: Έρω, εξαίσια, ισχύ, ωραϊσθήκαν, γοητεία, υπόστασις, φυλαχθείσα, ηδονική κ.ά.]

Διονύσιος Σολωμός «Ο Πειρασμός» [Ελεύθεροι Πολιορκημένοι]

Ο Πειρασμός

Έστησ' ο Έρωτας χορό με τον Ξανθόν Απρίλη,
Κι η φύσις ήγρε την καλή και τη γλυκιά της ώρα,
Και μες στη σκιά που φούντωσε και κλει δροσιές και μόσχους
Ανάκουστος κιλαϊδισμός και λιποθυμισμένος.
Νερά καθάρια και γλυκά, νερά χαριτωμένα,
Χύνονται μες στην άβυσσο τη μόσχοβολισμένη,
Και παίρνουνε το μόσχο της, κι αφήνουν τη δροσιά τους,
Κι ούλα στον ήλιο δείχνοντας τα πλούτια της πηγής τους,
Τρέχουν εδώ, τρέχουν εκεί, και κάνουν σαν αηδόνια.
Έξ' αναβρύζει κι η ζωή σ' γη, σ' ουρανό, σε κύμα.
Αλλά στης λίμνης το νερό, π' ακίνητο 'ναι κι άσπρο,
Ακίνητ' όπου κι αν ιδείς, και κάτασπρ' ως τον πάτο,
Με μικρόν ίσκιον άγνωρον έπαιξ' η πεταλούδα,
Που 'χ' ευωδίσει τς ύπνους της μέσα στον άγριο κρίνο.
Αλαφροϊσκίωτε καλέ, για πεις απόψε π' δες·
Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια!
Χωρίς ποσώς γης, ουρανός και θάλασσα να πνένε,
Ουδ' όσο κ' αν' η μέλισσα κοντά στο λουλουδάκι,
Γύρου σε κάπι ατάραχο π' ασπρίζει μες στη λίμνη,
Μονάχο ανακατώθηκε το στρογγυλό φεγγάρι,
Κι όμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη με το φως του.

[Στο ποίημα του Διονύσιου Σολωμού παρατηρούμε τη συχνή χρήση ποιητικών λέξεων, όπως: ανάκουστος, καθάρια, γλυκά, μόσχους, χαριτωμένα, άβυσσο, μόσχοβολισμένη, πλούτια, αναβρύζει, ευωδίσει, αλαφροϊσκίωτε, λουλουδάκι, άγριο κρίνο, ατάραχο κ.ά.

Αντιστοίχως, υπάρχουν και καθημερινές λέξεις, οι οποίες ωστόσο εντασσόμενες στις λυρικές εικόνες του ποιήματος αποκτούν μια ιδιαίτερη ποιητικότητα: ώρα, νερά, χύνονται, ήλιος, πάτος, ντυμένη, φως, τρέχουν και κάνουν, γη, ασπρίζει κ.ά.]

(2β) Να εντοπίσουν τα σύμβολα σε όσα ποιήματα υπάρχουν και να τα κατατάξουν σε κατηγορίες ανάλογα με το είδος τους (αντικείμενα, φυσικά φαινόμενα, εικόνες, ήχοι).

Κωνσταντίνος Καβάφης «Τείχη» (απόσπασμα)

Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.

Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη·

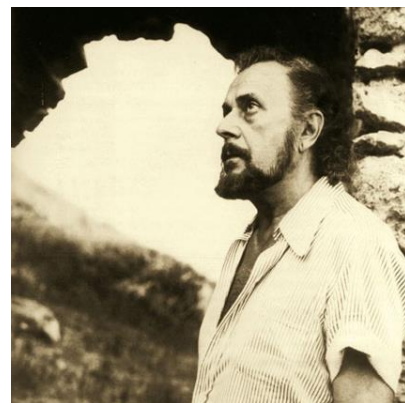
...

[Τα τείχη που κτίζονται γύρω από το ποιητικό υποκείμενο αποτελούν σύμβολο των κάθε είδους περιορισμών που τίθενται σε ένα άτομο είτε αυτοί είναι κοινωνικοί είτε προσωπικοί. Έτσι, ένα αντικείμενο συμβολίζει μια κατάσταση που χαρακτηρίζει τη ζωή πολλών ανθρώπων.]

Γιάννης Ρίτσος «Ανυπότακτη πολιτεία» (απόσπασμα)

Ναι, θα τον ρίξουμε μια μέρα ανάσκελα τον πόνο.
Ακούστε αυτό το τρίξιμο της πόρτας. Ελάτε
να βοηθήσουμε την πολιτεία που κοιλοπονάει τα μετάλλια
παιδιά της.
Εσύ είμαι εγώ.
Εσύ κι εγώ, είμαστε εμείς.
Οι άξονες έχουν πολύ τεντωμένα τα νεύρα τους
κι έχουν πολλά τραγούδια που δεν τα 'παν ακόμα.
Ποιος φταίει που λείπει το τραγούδι μας;
Εσύ κι εγώ κι εμείς.

[Στο ποίημα του Γιάννη Ρίτσου, ένας ήχος (το τρίξιμο της πόρτας) λειτουργεί ως σύμβολο της νέας εποχής που έρχεται· ως σύμβολο της ολοένα και αυξανόμενης έντασης και αγανάκτησης των πολιτών, που θα τους ωθήσει εν τέλει στη δράση και στη σαρωτική ανατροπή όσων στοιχείων συμβάλλουν στην καταπίεση και την εκμετάλλευσή τους.]

Ή εναλλακτικά

(2β) Να εντοπίσουν λυρικά ή δραματικά στοιχεία στα ποιήματα.

Τα λυρικά στοιχεία ενός ποιήματος είναι αφενός η πρόθεση έκφρασης προσωπικών συναισθημάτων και αφετέρου τα στοιχεία μορφής του ποιήματος που ενισχύουν τη μουσική του διάσταση (μέτρο, ρυθμός, ομοιοκαταληξίες, ποιητικές λέξεις, λυρικές εικόνες).

Ο λυρισμός περιλαμβάνει έντονο το στοιχείο της συναισθηματικής φόρτισης και εκφράζει την εσωτερική ζωή και τον ψυχισμό του δημιουργού, σε σχέση βέβαια με τους άλλους και την κοινωνική ζωή γενικότερα.

Ρώμος Φιλύρας «Madona Mia»

Ανάλαφρη, απαλή σαν πεταλούδα,
σαν της δροσιάς το στάλαγμα στα κρίνα,
σα μια πνοή που αγγίζει σε βελούδα,
σαν της αυγής την πρώτη χρυσακτίνα,

ήρθες αργά, όπως στην εκκλησία
θα 'μπαινει η θλιμμένη Παναγία,
ανάλαφρο ένα στέναγμα στα χείλη,
σαν μυστική σκιά μέσα στο δέλι.

Έρθες... κι εγώ τον ερχομό σου νιώθω
σαν κάτι που δεν φτάνω με τον πόθο,
σαν αποκάλυψη αγνώστου κόσμου,
που άστραφεν άξαφνα μπροστά στο φως μου!

Ο Ρώμος Φιλύρας θέλοντας να αποδώσει με τρυφερότητα τα συναισθήματα που του προκαλεί ο ερχομός της αγαπημένης γυναίκας, καταφεύγει σε μια σειρά παρομοιώσεων, που κυριαρχούν σε όλες τις strofές του ποιήματος. Ο λυρισμός του ποιήματος υπηρετείται με τις συνεχείς αυτές παρομοιώσεις (σαν πεταλούδα, σαν της δροσιάς το στάλαγμα στα κρίνα, κ.ά.), που εκφράζουν με μεγάλη παραστατικότητα την εσωτερική του αναστάτωση. Υπηρετείται, επίσης, με τις ομοιοκαταληξίες των στίχων, αλλά και με την ποιητικότητα των λέξεων που επιλέγει για να αποδώσει τη μαγεία που του προκαλεί η παρουσία της εξιδανικευμένης γυναίκας.

Τα δραματικά στοιχεία του ποιήματος ταυτίζονται με ό,τι αποκαλούμε θεατρικότητα. Ο Κωνσταντίνος Καβάφης, για παράδειγμα, χρησιμοποιεί συχνά στοιχεία θεατρικότητας για να δώσει στα ποιήματά του ζωντάνια και να προκαλέσει έτσι ακόμη περισσότερο το ενδιαφέρον των αναγνωστών του. **Η θεατρικότητα στην ποίηση επιτυγχάνεται με τους διαλόγους μεταξύ των προσώπων ή με την αποστροφή του ποιητή σε κάποιο πρόσωπο του ποιήματος, με την κινητικότητα των ηρώων αλλά και με τη γενικότερη σκηνοθεσία που δημιουργεί ο ποιητής.** Διακρίνουμε, δηλαδή, στα ποιήματα μια σκηνοθετική οργάνωση του χώρου και των προσώπων, σα να παρακολουθούμε μια θεατρική παράσταση, βλέπουμε τα πρόσωπα να μιλούν και να κινούνται και αποκτάμε έτσι την αίσθηση πως γινόμαστε θεατές της δράσης των προσώπων του ποιήματος.

Κωνσταντίνος Καβάφης «Νέοι της Σιδώνας (400 μ.Χ.)»

Ο ηθοποιός που έφεραν για να τους διασκεδάσει
απήγγειλε και μερικά επιγράμματα εκλεκτά.

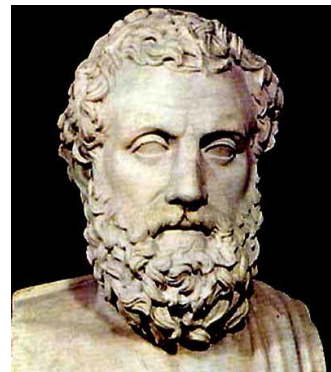
Η αίθουσα άνοιγε στον κήπο επάνω·
κ' είχε μίαν ελαφρά ευωδία ανθέων
που ενώνονταν με τα μυρωδικά
των πέντε αρωματισμένων Σιδωνίων νέων.

Διαβάσθηκαν Μελέαγρος, και Κριναγόρας, και Ριανός.
Μα σαν απήγγειλεν ο ηθοποιός,
«Αισχύλον Ευφορίωνος Αθηναίων τόδε κεύθει -»
(τονίζοντας ίσως υπέρ το δέον
το «αλκήν δ' ευδόκιμον», το «Μαραθώνιον άλσος»),
πετάχθηκεν ευθύς ένα παιδί ζωηρό,
φανατικό για γράμματα, και φώναξε·

«Α, δεν μ' αρέσει το τετράστιχον αυτό.
Εκφράσεις τοιούτου είδους μοιάζουν κάπως σαν λιποψυχίες.
Δώσε — κηρύττω — στο έργον σου όλην την δύναμί σου,
όλην την μέριμνα, και πάλι το έργον σου θυμήσου
μες στην δοκιμασίαν, ή όταν η ώρα σου πια γέρνει.
Έτσι από σένα περιμένω κι απαιτώ.

Κι όχι απ' τον νου σου ολότελα να βγάλεις
της Τραγωδίας τον Λόγο τον λαμπρό —
τι Αγαμέμνονα, τι Προμηθέα θαυμαστό,
τι Ορέστου, τι Κασσάνδρας παρυσίες,
τι Επτά επί Θήβας — και για μνήμη σου να βάλεις
μόνο που μες στων στραπωτών τες τάξεις, τον σωρό
πολέμησης και συ τον Δάτι και τον Αρταφέρην.»

Στο ποίημα αυτό πέντε αρωματισμένοι νέοι φέρνουν έναν ηθοποιό να τους διαβάσει επιγράμματα για να διασκεδάσουν. Η ανάγνωση όμως του επιγράμματος που χαρακτήρηκε στον τάφο του Αισχύλου προκαλεί την αγανάκτηση ενός νέου, καθώς στο επίγραμμα αυτό που θεωρείται ότι συντέθηκε από τον ίδιο τον Αισχύλο δε γίνεται καμία αναφορά στο ποιητικό του έργο. Για τον Αισχύλο το σημαντικότερο επίτευγμά του υπήρξε η συμμετοχή του στη μάχη του Μαραθώνα το 490 π.Χ. κατά την οποία οι Αθηναίοι νίκησαν τους Πέρσες. Ο νέος αγανακτεί με τον τραγικό ποιητή και σε μία γεμάτη ένταση αποστροφή προς αυτόν, απαιτεί το ποιητικό έργο να τίθεται πάντοτε πρώτο και όχι να παραμερίζεται προς χάριν των πολεμικών κατορθωμάτων. Σε αυτό

το ποίημα η παρουσία του ηθοποιού που διαβάζει τα επιγράμματα, η γεμάτη στόμφο ομιλία του νέου που πετάγεται όρθιος στο άκουσμα του επιγράμματος, αλλά και η συνολική σκηνοθεσία του χώρου στον οποίο κινούνται οι νέοι της Σιδώνος, αποτελούν ικανά στοιχεία θεατρικότητας, τα οποία προσφέρουν στο ποίημα έντονη παραστατικότητα και το καθιστούν εξαιρετικά ενδιαφέρον.

Στοιχεία Θεατρικότητας (δραματικά στοιχεία)

- ⌘ Η παρουσίαση του χώρου στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα π.χ. η αίθουσα με τον κήπο.
- ⌘ Η παρουσίαση των προσώπων που έχουν να υπηρετήσουν ένα συγκεκριμένο ρόλο.
- ⌘ Οι κινήσεις των προσώπων
- ⌘ Οι διάλογοι των προσώπων ή έστω οι ομιλίες των προσώπων, όπως είναι η ομιλία του νέου σχετικά με το επίγραμμα του Αισχύλου.
- ⌘ Η συνολική αίσθηση που δημιουργείται με όλα αυτά τα στοιχεία ότι παρακολουθούμε μια θεατρική παράσταση.

Οι ερωτήσεις βαθμολογούνται ως εξής:

1α (30) + 1β (20) = 50 μονάδες

2α (25) + 2β (25) = 50 μονάδες

